

# I.

## ÚVOD

Předložená skripta jsou primárně určena jako studijními texty pro posluchače oborů archivnictví a pomocných věd historických na FF MU. Umožní jim získat nezbytný soubor teoretických vědomostí i praktických dovedností – zejména ty druhé dosud v našich starších pomůckách u sfragistiky chyběly –, aby byli schopni popsat, systematicky zařadit a zpracovat v podstatě každou pečeť, s níž se pak mohou setkat při práci v archivech, muzeích či jiných institucích. Současně studijní texty nabízejí možnost orientovat se alespoň elementárně v existující odborné literatuře, v níž si může zájemce najít podrobnější informace či odkazy na literaturu další. To je základní cíl skript.

Ačkoli jsou poměrně rozsáhlá, považuji za nutné zdůraznit, že se stále jedná pouze o studijní texty, nikoli ještě příručku sfragistiky. Proto také abscentuje poznámkový aparát; zde se tak ovšem částečně dělo i z limitujících rozsahových důvodů. Vznik této pomůcky pro budoucí archiváře a badatele v oboru pomocné vědy historické byl umožněn díky podpoře projektu Filozofická fakulta jako pracoviště excelentního vzdělávání: Komplexní inovace studijních oborů a programů na FF MU s ohledem na požadavky znalostní ekonomiky (FIFA).

Skripta samotná jsou rozdělena do čtyř základních částí. V první jsou představeny především základní pojmy sfragistiky, vědecké zásady popisu pečeti, prameny sfragistiky a elementární nástin sfragistického bádání (především v českých zemích). Ve skriptech se rovněž nalézají malé medailonky významných badatelů, ovšem jen těch, kteří dnes již nežijí a jejichž dílo je tedy možno pokládat za uzavřené a lze je zhodnotit.

Druhá část seznamuje se základním vývojem pečeti jednotlivých složek společnosti, třetí přináší vzorové ukázky popisu pečeti při katalogizaci či inventarizaci a čtvrtá pak slovníček základních sfragistických pojmů. Do jisté míry zde samozřejmě je návaznost na dřívější pomůcky, jako jsou zejména vysokoškolská skripta Jarmily Krejčíkové a Tomáše Krejčíka s názvy *Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky*, resp. Úvod do české sfragistiky; samozřejmě uvést je potřeba rovněž sfragistické pasáže *Vademeca pomocných věd historických*.

Především posluchačům bakalářského studijního programu jsou určeny praktické pasáže při zpracování sfragistického materiálu, kterým dosud nebyla věnována ve studijních textech žádná, nebo jen malá pozornost, a přirozeně část I. Za léta praxe, v nichž přednáším sfragistiku na FF MU, jsem dospěl k závěru, že tomuto druhu informací je nutné věnovat pozornost, neboť studenti obvykle v posledních letech nezvládají sami bez pomoci popsat např. pečetní obraz v pečetním poli. Především za tímto účelem jsou proto také vytvořeny sfragistické pasáže mého e-learningového kursu *Základy sfragistiky-genealogie a heraldiky*, jež vzniká rovněž – stejně jako předložená skripta – v rámci projektu FIFA. E-learningový kurs je tedy potřeba brát jako svým způsobem nedílnou součást skript, sloužící zejména k posílení praktického procvičení.

Je zjevné, že časem – s postupujícím výzkumem ve sfragistice – nutně dojde k doplnění a upřesnění množství údajů. Vždyť z některé oblasti sfragistiky máme dnes k dispozici informace spíše symbolické, jiné části nejsou prozkoumány v podstatě vůbec. I to se samozřejmě odrazilo na textech předložených skript. Mohou se tak v některých pasážích zdát snad až nevyvážená; tak třeba dosti informací nalezne čtenář u přemyslovských panovnických pečetí, méně již u českých královen, markraběnek či panovníků z habsburského rodu, ale rovněž např. u evangelických a židovských pečetí, kde však stojíme téměř na počátku bádání.

Výhrady by se mohly vyskytnout k bibliografické příloze, kde obvykle bývá zvykem řadit za každou kapitolu výběr základních titulů. Jelikož však některé z nich by se nutně musely objevit u kapitol několika, volil jsem nakonec z úsporných důvodů abecední, poměrně rozsáhlou výběrovou bibliografii s pochopitelným akcentem na české sfragistické práce, resp. český sfragistický vývoj. Je však jasné, že bibliografie si nečiní nárok na úplnost; zde však mohu odkázat na e-learningové stránky předmětu *Sfragistika-heraldika* magisterského studia oboru archivnictví na FF MU, kde nalezne zájemce podstatně rozšířenější seznam literatury.

A ještě dvě upozornění je potřeba učinit. Při uvádění pečetních legend nejsou rozváděny ve skriptech zkratky slov. Z důvodů limitovaného rozsahu publikace již nebylo možno čtenáře seznámit detailně se zásadami blasonu erbů pro případ, že se na pečetích vyskytnou; mohl jsem jen naznačit nejelementárnější zásady blasonu. To však nebude na překážku, neboť sfragistika se přednáší běžně s heraldikou a zájemce může sáhnout po odborné heraldické literatuře.

Obrazová příloha byla limitována rozpočtovými možnostmi projektu. Přestože se podařilo přinést vyobrazení zajímavého i různorodého materiálu. Zdůraznit je potřeba, že pečeti na fotografiích nejsou zobrazeny ve stejném měřítku.

Závěrem je mou milou povinností poděkovat těm, kteří mi v nějaké formě pomohli při práci, radou, zápůjčkou literatury, ale i přípravou archiválií na studium a fotografování pečeti. Takových kolegů bylo poměrně dosti, jmenovitě si dovoluji poděkovat alespoň následujícím, jejichž pomoc byla asi největší, prof. PhDr. Ivanu Hlaváčkovi, CSc., prof. PhDr. Haně Pátkové, Ph.D. z FF UK, PaedDr. Laděně Plucarové ze Státního oblastního archivu v Třeboni, Mgr. Jitce Křečkové z Národního archivu, PhDr. Karlu Müllerovi, řediteli Zemského archivu v Opavě, PhDr. Janu Štěpánovi, Ph.D. ze Zemského archivu v Opavě, pobočka Olomouc, Mgr. Martině Bolom-Kotari, Ph.D. z FF Univerzity Hradec Králové a panu Liboru Kratochvílovi. Vděčen jsem rovněž milému kolegovi Mgr. Demeteru Malaťákovi, M. A. z FF MU za pochopení a vytvoření velmi vstřícných podmínek při dokončování rukopisu. Poděkování náleží taktéž majitelům a správcům archivních fondů za laskavé umožnění publikovat fotografie pečeti v rámci předložených skript z jejich archivních fondů.

V Brně, jaro 2014  
PhDr. Karel Maráz, Ph.D.